

Sak 30/11 Evaluering av Dannelsesemnene

Notat fra Studieadministrativ avdelingen
Orienteringssak

Notat

Til: Universitetets utdanningsutvalg

Fra: Studieadministrativ avdeling

Møte: 07. september 2011

Sak: Evaluering av Dannelsesemnene

(Arkivkode 09/11455)

Bakgrunn

I forlengelsen av Dannelsesutvalgets innstilling, *Kunnskap og dannelse foran et nytt århundre* (2009) og den institusjonelle oppfølgingen av denne ved Universitetet i Bergen (jfr. sakene 08/09, 66/09, 10.f/10, 33/10, 48.b/10 i Utdanningsutvalget), ble det i 2010-2011 gjennomført et pilotprosjekt for å utprøve nye tverrfaglige undervisningsemner på bachelornivå, såkalte "dannelsesemner".

Senter for vitenskapsteori (SVT) har hatt ansvaret for utviklingen, koordineringen og gjennomføringen av dannelsesemnene. Det har vært tilsatt en førstelektor i deltidsstilling som faglig koordinator gjennom øremerkede midler. Ved utgangen av 2010 ble det bestemt at prosjektperioden skulle forlenges med ett år; dels for å høste flere erfaringer mht. selve undervisningsopplegget; dels for å se om det er grunnlag for å videreføre emnene, og i så fall, i hvilken form.

Det har vært tilbudt fire frittstående dannelsesemner, normert til 5 studiepoeng hver:

- VIT210 Menneske: Natur og kultur
- VIT211 Global Helse: Menneskerettigheter, etikk og politikk
- VIT212 Klima: Hva vet vi? Hva bør vi gjøre?
- VIT213 De mange kulturene ved universitetet.

Dannelsesemnenes læringsmål er i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og sentrale strategiske dokumenter ved UiB. Hvert av emnene blir gjennomført i løpet av fire uker og undervisningen er lagt til ettermiddags- og kveldstid

SVT opplyser at det har vært oppmeldt i gjennomsnitt 20 studenter per emne, og i snitt har 15 fullført med bestått karakter. Studentomfanget har vært av en passelig størrelse for pilotprosjektet. Det har vært nok studenter til å få en god gruppedynamikk og representative erfaringer, samtidig som studentene ikke har vært for mange til å kunne gi god oppfølging med de begrensede ressurser som pilotprosjektet har hatt.

Administrasjonen av "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn" har ligget direkte under Studieadministrativ avdeling (SA), for å understreke emnenes tverrfaglige profil og ønsket om flerfakultær rekruttering. En del administrative oppgaver har vært gjort av HF-fakultetet etter avtale.

Evaluering av emnene

Senter for vitenskapsteori har foretatt en evaluering av gjennomføringen av emnene og studentenes tilbakemeldinger. Rapporten er vedlagt og viser kort oppsummert følgende:

- God oppslutning om emnene blant studentene og studentene har gitt meget gode tilbakemeldinger.
- Dannelsesemnene fyller et viktig og udekt behov i bachelorgraden.
- Dannelsesemnene fungerer som et arnested for unge forskertalent ved å kombinere kunnskapsmessige utfordringer med samfunnsmessig viktighet og personlig engasjement.

- Utfordringen knyttet til faglig koordinering er å sy sammen de enkelte emnene/temaene på en måte som får dem til å henge sammen på en koherent, meningsfull og faglig forsvarlig måte.
- Rekruttering og informasjon om emnene/synliggjøring kunne vært bedre gjennomført.
- De organisatoriske utfordringene er knyttet til at verken SA eller sekretariatet ved Det humanistiske fakultet til daglig har ansvar for enkeltemner, og at kommunikasjonen mellom de ulike enheten kunne vært bedre.

I sin vurdering anbefaler Senter for vitenskapsteori at "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn" bør videreføres på permanent basis.

Vurderinger

Dannelsesemnene er, i tillegg til oppnevningen av et lokalt Dannelsesutvalg, UiBs mest sentrale oppfølging av det nasjonale utvalgets innstilling fra 2009. UiBs gavekonferanse til UiOs 200 års jubileum, som har dannelse og universitetets rolle som tema, er også et viktig innspill i den nasjonale dannelsesdebatten.

Evalueringsene av dannelsesemnene viser at studentene har hatt et stort utbytte av emnene, og at emnene og diskusjonene har bidratt til mer engasjement og refleksjons blant studentene. Emnene er tverrfaglige av natur og kan også bidra til å sette større fokus på tverrfakultært samarbeid.

Senter for vitenskapsteori har hatt ansvaret for dannelsesemnene i pilotfase, og er villig til å ta på seg dette på permanent basis. Ved en videreføring av emnene anbefales det at SVT fortsatt har det faglige ansvaret og får tilført nødvendige ressurser.

Det er knyttet visse organisatoriske utfordringer til administrasjonen av emnene, da disse ikke ligger under en enhet som vanligvis administrerer enkeltemner. Dette kan forbedres gjennom enda bedre dialog og tydeligere ansvarsdeling mellom involverte enheter.

Forslag til vedtak:

Utdanningsutvalget anbefaler at emnene "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn" videreføres på permanent basis.

Vedlegg: Evalueringsrapport fra SVT

Evaluering av pilotprosjektet ”Sentrale spørsmål i forskning og samfunn” – bør dannelsesemnene videreføres som et permanent undervisningstilbud ved UiB?

1. Bakgrunn

I forlengelsen av Dannelsesutvalgets innstilling, *Kunnskap og dannelse foran et nytt århundre* (2009) og den institusjonelle oppfølgingen av denne ved Universitetet i Bergen (jfr. sakene 08/09, 66/09, 10.f/10, 33/10, 48.b/10 i Utdanningsutvalget), ble det i 2010-2011 gjennomført et pilotprosjekt for å utprøve nye tverrfaglige undervisningsemner på høyere Bachelornivå, såkalte ”dannelsesemner” (emnekode VIT210-213).

Senter for vitenskapsteori har hatt ansvaret for utviklingen, koordineringen og gjennomføringen av dannelsesemnene. Det administrative ansvaret har vært delt mellom Humanistisk fakultet og Studieadministrativ avdeling, tidligere Utdanningsavdelingen. Det har vært tilsatt en førstelektor (Jan Reinert Karlsen/Senter for vitenskapsteori) i deltidsstilling som faglig koordinator gjennom øremerkede midler. Ved utgangen av 2010 ble det bestemt at prosjektperioden skulle forlenges med ett år; dels for å høste flere erfaringer mht. selve undervisningsopplegget; dels for å se om det er grunnlag for å videreføre emnene, og i så fall, i hvilken form.

Prosjektperioden utløper høsten 2011 og det vil være avgjørende å få en avklaring på hvorvidt emnene skal videreføres på permanent basis fra 2012. Evalueringens hovedkonklusjon er at dannelsesemnene griper noe ved selve essensen av hva et universitet bør være, som idé og praksis, og som et samfunnsansvarlig forskningsuniversitet ikke bør være foruten. Studentene som har tatt emnene, samt faglig koordinators samlede vurdering av erfaringer, tilbakemeldinger samt studentevalueringene, peker entydig i retning av at ”Sentrale spørsmål i forskning og samfunn” bør videreføres på permanent basis (se oppsummering).

2. Oppsummering

I kapitlet ”Et skritt i retning allmenndannelse: Forslag om semesteremne i bachelorgraden” i Dannelsesutvalgets innstilling gis det en overordnet begrunnelse for dannelsesemnene:

“Vi lever i et samfunn hvor vitenskapsbasert kunnskap blir stadig mer påkrevende, samtidig som smal disiplinbasert kunnskap blir stadig mindre tilstrekkelig og samfunnsutfordringene mer komplekse og globale i sin karakter. Summen av disiplinbasert spisskompetanse og spisst fokuserte eller lokaliserte tiltak synes utilstrekkelig for å håndtere disse utfordringene. Utilstrekkeligheten består både i mangelen av tverrfaglig kunnskap og forståelse og tverrsektoriell samhandling, og i den iboende uforutsigbarheten som oppstår når et stort antall fenomener samvirker på komplekst vis, over store avstander og på tvers av konvensjonelle skiller mellom ‘natur’ og ‘kultur’.” (2009, 20)

Hovedtanken bak dannelsesemnene har vært å skape et utfordrende læringsrom hvor studenter fra samtlige fakultet ved UiB har hatt mulighet til å delta i kunnskapsbaserte diskusjoner innenfor fagovergripende problemområder kjennetegnet ved stor kunnskaps-, verdi- og samfunnsmessig kompleksitet og relevans – det Forskningsminister Tora Aasland i en kronikk i Aftenposten (23.12.10) kalte ”De store spørsmålene” i vår tid. Innenfor dette læringsrommet får studentene anledning til å tenke selvstendig, utprøve sine argumenter i dialog med studenter fra andre fagområder, danne egne perspektiver, samt utvikle en refleksiv og kritisk holdning til egen dannelsesprosess innenfor sine respektive fag og i forhold til andre kunnskapsområder. På denne måten får studentene anledning til å tilegne seg fundamentale akademiske ferdigheter, verdier og holdninger.

Det har vært tilbudt fire slike valgfrie og frittstående dannelsesemner, normert til 5 studiepoeng hver: VIT210 Menneske: Natur og kultur, VIT211 Global Helse: Menneskerettigheter, etikk og politikk, VIT212 Klima: Hva vet vi? Hva bør vi gjøre? og VIT213 De mange kulturene ved universitetet. Hvert

dannelsesemne er intensivt og går over fire uker (undervisningen er lagt til kveldstid for ikke å kollidere med annen undervisning): Den første undervisningsuken består av forelesninger hvor toppforskere og -formidlere ved (hovedsakelig) UiB har presentert kunnskap om det aktuelle emnet fra sine respektive faglige ståsted. Hver foreleser legger opp inntil 50 sider pensum hver. I den andre, tredje og fjerde undervisningsuken, og i forlengelsen av forelesningene, deles studentene opp i flerfakultære seminargrupper på maks 10 studenter hvor de diskuterer ulike aspekter og sentrale problemstillinger tilknyttet emnet. I denne perioden jobber også studentene med en spesielt utfordrende hjemmeeksamensoppgave. Faglig koordinator leder seminarene. Den siste undervisningsuken jobber studentene mer eksplisitt med eksamensoppgaven. Hvert dannelsesemne avsluttes med et Oppsummeringsseminar, hvor studentene som har valgt muntlig eksamensform holder et innledende foredrag med påfølgende debatt. Det gis karakter bestått/ikke-bestått.

Oppsummeringsseminarene er offentlige hendelser og åpne for et generelt publikum. Det gir også studentene mulighet til å diskutere og motta kritikk av eksamensbesvarelsen i et åpent og bredere sammensatt fagfellemiljø. De som har valgt skriftlig eksamensform leverer et akademisk essay. I tillegg til karakteren bestått/ikke-bestått, får de som har levert skriftlig en kvalitativ "fagfelle"-vurdering av essayet sitt. Etter seks gjennomførte dannelsesemner (2010 og 2011) er faglig koordinators vurdering at besvarelsene, både i muntlig og skriftlig, generelt holder et høyt refleksjonsnivå og at de aller fleste studentene går gjennom en merkbar, positiv dannelsesprosess.

Faglig koordinators samlete vurdering av erfaringene, tilbakemeldingene og studentevalueringene så langt er at dannelsesemnene fyller et viktig, og til nå, udekt behov i Bachelorgraden spesielt og ved UiB som forskningsuniversitet og demokratibærende dannelsesinstitusjon generelt. Det er også flere mastergradsstudenter som har tatt emnene. Dannelsesemnenes læringsmål (se nedenfor) er i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og sentrale strategiske dokumenter ved UiB. De faktisk oppnådde resultatene er i tråd med hva et universitet bør være, både som idé og praksis. Det er faglig koordinators vurdering at dannelsesemnene fungerer som et arnested for unge forskertalent ved å kombinere kunnskapsmessige utfordringer med samfunnsmessig viktighet og personlig engasjement.

Studentene rapporterer da også at de ikke bare ønsker dannelsesemnene, men at de ønsker flere av dem og de ønsker flere undervisningsopplegg som bruker den pedagogiske modellen, som er utviklet for dannelsesemnene.

Et knippe med tilbakemeldinger fra studentene antyder at dannelsesemnene oppleves som svært givende og viktige: "Endelig fikk jeg oppleve hvordan det er å gå på et universitet", "Dannelsesemnene reddet medisinstudiet mitt", "Endelig blir jeg tatt seriøst", "Jeg får ikke bare tenke selv, men det blir også satt pris på", "Dannelsesemnene har fjernet mange fordommer jeg hadde mot andre fag og har gitt meg større respekt for andre fagfelt enn mitt eget", "Det akademiske høydepunktet dette året!", "Jeg har vokst som menneske". Samtidig antyder tilbakemeldingene også at det gjenstår et betydelig dannelsesarbeid ved UiB. Hvis dannelsesemnene skal tilbys studentene ved UiB på permanent basis, vil det derfor være viktig å jobbe på flere institusjonelle nivåer og arenaer samtidig.

3. Sentrale spørsmål i forskning og samfunn: Oppbygning og tematikk

Alle dannelsesemnene er på 200-nivå (høyere bachelor-nivå), de er valgfrie og kan inngå i en grad. Modulene kan tas uavhengig av hverandre eller kombineres etter eget ønske. Hvert av emnene blir gjennomført i løpet av fire uker og undervisningen er lagt til ettermiddags- og kveldstid. Hvert emne er på 5 Studiepoeng.

I pilotprosjektet ble det satt et tak på 60 studieplasser på hvert emne, i utgangspunktet fordelt med 10 plasser for hvert fakultet. Opptakskravet er 60 stp. som er avlagt/innpasset ved UiB, men søkere med min. 30 stp. kan søke og ev. få tildelt restplass etter at påmeldingsfristen har gått ut. I gjennomsnitt har det vært oppmeldt 20 studenter pr emne, hvorav i snitt 15 har fullført med bestått karakter. Selv om rekrutteringen nok vil bli bedre med en bedre organisert annonsering av emnene (se også nedenfor, om

studieadministrativ organisering), har studentomfanget vært av en passelig størrelse for pilotprosjektet. Det har vært nok studenter til å få en god gruppedynamikk og representative erfaringer, samtidig som studentene ikke har vært for mange til å kunne gi god oppfølging med de begrensede ressurser som pilotprosjektet har hatt.

Undervisningen har følgende omfang og er obligatorisk: Forelesninger 9 timer, diskusjonsseminar 12 timer over 3 uker og Oppsummeringsseminaret 4 timer.

Dannelsesemnene har to vurderingsformer: (1) Skriftlig oppgave (3000-4000 ord inkl. referanser) med utgreiing og kritisk diskusjon av et temarelevant samfunnsspørsmål (innleveres i etterkant av Oppsummeringsseminaret), eller (2) muntlig hovedinnlegg på Oppsummeringsseminaret (muntlig eksamen). Ved sensur av emnet benyttes karakterskalaen bestått/ ikke bestått.

Formålet med dannelsesemnene er å gi studentene mulighet til å

- øve opp evnen til kritisk refleksjon om forholdet mellom ulike kunnskapsformer og vitenskapsfelt
- utvikle intellektuelle ferdigheter til å engasjere seg i forskningsbasert, tverrfaglig diskusjon om sentrale samfunnsspørsmål

Studenter med oppnådde studiepoeng i emnet "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn" skal

- kunne redegjøre for sentrale forskningsspørsmål og forskningsarbeid fra flere vitenskapsfelt knyttet til en overordnet og fagovergripende tematikk (spesifiseres i henhold til hvert enkelt kurs)
- kunne drøfte relevansen av forskningsarbeid knyttet til tematikken (se nedenfor) for en kunnskapsbasert politikk på området
- kunne gjøre greie for egenart og arbeids- og forståelsesformer fra flere vitenskapsfelt, inkludert kunnskap om forskningssystemet
- kunne vise gjennom konkret argumentasjon kjennskap til ulike tilnærminger til spørsmål som er sentrale for samfunnet. Dette inkluderer ulike vitenskapelige tilnærminger så vel som de som tar sitt utgangspunkt utenfor vitenskapen (f.eks. politiske beslutninger, samfunnsdebatt, livssyn, verdispørsmål med mer)

Dette skal oppnås gjennom arbeid med temamoduler (emner). Det er 4 temamoduler (emnekode VIT210-213) under "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn".

VIT210 Mennesket: Natur og kultur

På VIT210 har studentene diskutert spørsmål som: Hva ved mennesket er biologisk og hva er kulturelt betinget? Finnes det grenser som biologiske forklaringer av mennesket ikke kan eller ikke bør krysse? Hvor går menneskevitenenskapene i det 21. århundre?

Forelesere våren 2010 var:

- Jarl Giske, professor, Institutt for biologi
- Per Johan Jakobsen, professor, Institutt for biologi
- Anne Granberg, førsteamanuensis, Institutt for filosofi og førstesemesterstudier
- Anne Ingvild S Gilhus, professor, Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Forelesere våren 2011 var:

- Jarl Giske, professor, Institutt for biologi
- Berge Osnes, stipendiat, Institutt for biologisk og medisinsk psykologi
- Torgeir Skorgen, førsteamanuensis, Institutt for filosofi og førstesemesterstudier
- Tore Vagn Lid, teaterregissør, Transitteteateret-Bergen
- Jan Reinert Karlsen, førstelektor, Senter for vitenskapsteori

VIT211 Global helse: Etikk, politikk og menneskerettigheter

På VIT211 har studentene diskutert spørsmål som: Hvordan henger helse, fattigdom og urettferdighet sammen? Hvordan kan ulike fagtradisjoner bidra til en rettferdig fordeling av helsehjelp? Global rettferdighet, menneske rettigheter og helse: Hva kan og bør vi gjøre?

Forelesere våren 2010 var:

- Ole Frithjof Norheim, professor, Institutt for samfunnsmedisinske fag
- Astrid Blystad, professor, Institutt for samfunnsmedisinske fag
- Kjell Arne Johansson, stipendiat, Institutt for samfunnsmedisinske fag
- Bjarne Robberstad, prosjektleder, Institutt for samfunnsmedisinske fag

Forelesere våren 2011 var:

- Torvid Kiserud, professor, Institutt for klinisk medisin
- Karl Harald Søvig, professor, Det juridiske fakultet
- Jan Reinert Karlsen, førstelektor, Senter for vitenskapsteori
- Roger Strand, professor, Senter for vitenskapsteori
- Matthias Kaiser, senterleder, Senter for vitenskapsteori

VIT212 Klima: Hva vet vi og hva bør vi gjøre?

På VIT212 har studentene diskutert spørsmål som: Fins det en teknisk løsning på klimaproblemet? Hva er sikkert og usikkert om klimaendringene? Medfører klimaproblemet et behov for radikal samfunnsomlegging?

Forelesere høsten 2010 var:

- Helge Drange, professor, Geofysisk institutt
- Roger Strand, instituttleder, Senter for vitenskapsteori
- Peter M Haugan, instituttleder, Geofysisk institutt
- Gunnar S. Eskeland, professor, Norges handelshøyskole

VIT213 De ulike kulturene ved universitetet

På VIT213 har studentene diskutert spørsmål som: Hva har radikalt ulike fagtradisjoner å si til hverandre? Blir tverrfaglighet "lite fag og mye på tvers"? Hvordan bør de ulike kulturene leve og blomstre sammen?

Forelesere høsten 2010 var:

- Silje Aambø Langvatn, forsker, Senter for vitenskapsteori
- Kari Tove Elvbakken, universitetsdirektør, Universitetet i Bergen
- Jan Helge Solbakk, professor II, Institutt for samfunnsmedisinske fag
- Harry John Betteley Birks, professor, Institutt for biologi

Det har ikke blitt gjennomført en skriftlig foreleserevaluering, men de uformelle tilbakemeldingene fra forelesere er entydig positive. Foreleserne ved emnet inviteres rett og slett til å være seg selv og forelese noe de brenner for innenfor rammen av hver temamodul. Dette gir dem mulighet til å reflektere bredere over eget fag og tilrettelegge forskningsbasert kunnskap for studenter som ikke er spesialisert innenfor fagområdet. Generelt nevner foreleserne viktigheten av allmenndannelse ved universitetet. De uttrykker også begeistring over muligheten til å kunne møte studenter fra andre fakulteter. Ansatte ved UiB må informeres bedre om dannelsesemnene og den muligheten det representerer for forelesere. Det bør også formaliseres en ordning hvor forelesere kan få godskrevet arbeidsplikt på eget institutt for innsats i dannelsesemnene.

Vi har i liten grad lykkes med å rekruttere kvinner til å forelese, selv om dette har hatt høy prioritet. 81% av foreleserne så langt er menn, til tross for at vi har invitert flere kvinnelige forelesere enn mannlige. Det bør arbeides videre med dette spørsmålet.

4. Faglig koordinering og pedagogisk profil

Det er en stor faglig og ledersmessig utfordring å koordinere dannelsesemnene og få seminarene til å fungere etter intensjonen. Det ligger i sakens natur at studenter fra ulike fakultet og vidt forskjellige fagområder ikke nødvendigvis forstår hverandres språk, perspektiver, tankemåter, tilnærminger, osv. Denne heterogeniteten i studentmassen er ikke så mye en utfordring som en grunnforutsetning for å etablere dialog mellom ulike fagområder og over akademiske kulturer. Utfordringene er således mer av en pedagogisk art – hvordan skal man få til de tiltenkte læringseffektene (se læringsmålene ovenfor) under disse forutsetningene?

Studentene som tar dannelsesemnene er, etter faglig koordinators vurdering, ressurssterke. Dessverre oppgir mange en opplevelse av at de ikke får brukt seg til sitt fulle i sine regulære studieløp. Flere oppgir også at studieløpene oppleves som lite engasjerende eller utfordrende. Erfaringsmessig har studentene også ulike motivasjon for å ta dannelsesemnene. Ulike motivasjoner som studentene oppgir er muligheten til å

- debattere viktige samfunnsspørsmål
- bedrive fagkritikk
- få mulighet til å tenke selvstendig
- få et pusterom fra de regulære studieløpene
- gi forskning og studier relevans og mening
- interessert i selve tematikken

Kun et lite fåtall oppgir at de trenger studiepoengene.

Den pedagogiske tilnærmingen til seminarene har vært å vise hvordan de ulike fagområdene kan fungere som kunnskaps- og verdimeslige ressurser for hverandre i møte med komplekse og fagovergripende problemstillinger. Tanken har vært å gi en svært utfordrende eksamensoppgave – en ”umulig” oppgave – hvor en fagspesifikk tilnærming er utilstrekkelig. Eksempler på eksamensoppgaver som er gitt er:

- VIT210: ”Hva er meningen med livet?” (2010) og ”Hva er et menneske?” (2011)
- VIT211: ”Hvordan kan vi best møte HIV/AIDS epidemien i et globalt perspektiv?” (2010) og ”Hva er den største utfordringen i forhold til global helse?” (2011)
- VIT212: ”Hva trenger vi for å kunne møte klimautfordringene?” (2010)
- VIT213: ”Hva bør universitetet være?” (2010)

Eksamensoppgavene representerer en mulig syntese av det som tematiseres på forelesningene og i pensa. Eksamensoppgavene har også underpunkter (a-d) som reflekterer læringsmålene for dannelsesemnene. Studentene oppfordres også til å reflektere over og kritisere spørsmålsstillingen. Eksempel på eksamensoppgave med underpunkter fra VIT212 Klima: Hva vet vi? Hva bør vi gjøre? (2010):

- Hva trenger vi for å kunne møte klimautfordringene?
 - a. Gi en kort fremstilling av kunnskapsgrunnlaget som påstanden om antropogene klimaendringer hviler på.
 - b. Vurder kunnskapsgrunnlaget og drøft dets sikkerhet og usikkerhet, ufullstendighet og eksplisitte og implisitte verdigrunnlag.
 - c. På hvilken måte og i hvilken grad kan slike kritiske kunnskapsvurderinger hjelpe oss til å handle.
 - d. Drøft følgende spørsmål: Har vi den riktige kunnskapen? Har vi de riktige verdiene? Hva er mulig å få til i verden i dag i forhold til klimautfordringene?

Det sier seg selv at en slik eksamensoppgave setter høye krav til avgrensning og begrunnelse for valg av avgrensning: Argumentasjon er et ufravikelig krav til besvarelsene. Eksamensoppgavene er også ment som en åpning for studentene til å møtes i en kunnskapsmessig situasjon hvor samtlige kommer til kort, men hvor de må støtte seg på hverandre. Vanskelighetsgraden til eksamensoppgavene ”tvinger” dermed studentene til å bli refleksive i forhold til sine egne påbegynte dannelsesprosesser ved at de ser muligheter og begrensninger ved sine egne faglige perspektiver og de andres. Det er

således en fordel at dannelsesemnene kommer på bachelor-nivå, fordi studentene da har påbegynt dannelsesprosesser, men er fremdeles ikke "lukket" i forhold til dem. På denne måten blir det en oppgave for faglig koordinator, ikke så mye å skape faglig nysgjerrighet, fleksibel intelligens og engasjement, men å skape rom for den som allerede er der hos studentene. Hovedinntrykket er at vi i stor grad har lyktes med dette (se studentevalueringene med faglig koordinators kommentarer nedenfor).

Utfordringen i forhold til den faglige koordineringen ligger først og fremst i å sy sammen de enkelte emnene på en måte som får dem til å henge sammen på en koherent, meningsfull og faglig forsvarlig måte. Dette forutsetter at faglig koordinator

- har invitert en forelesergruppe som fungerer som en større "enhet" og hvor de ulike forelesernes perspektiver utfyller hverandre, samtidig som de respektive fagområdenes egenart får tre fram for studentene
- trekker de røde trådene i seminarene
- er i stand til å sette seg inn i faglig materie fra en rekke fagfelt samtidig
- har en generell oversikt over de ulike forskningsgruppene ved UiB og hva deres spesialkompetanse er
- utfordrer studentenes antakelser, kunnskap og verdier
- greier å balansere behovet for styring av seminarene med studentenes eget ansvar for selvstendighet innenfor et stort spekter av individuelle behov og ønsker
- intervensjoner i seminarstrukturen og -sammensetningen i gruppene hvis de ikke fungerer
- ansvarliggjør gjennom å ha åpenhet om styringen av seminarene (studentene gir kontinuerlig tilbakemelding om hva som fungerer bra og dårlig)
- formulerer en eksamensoppgave (med underpunkter) som griper "essensen" av forelesningene og pensa

Med noen unntak er vår vurdering at vi i stor grad har lyktes i dette koordineringsarbeidet. (se studentevalueringene og faglig koordinators kommentarer til disse nedenfor). Utover koordinators egen innsats vil vi peke på plasseringen ved Senter for vitenskapsteori som en suksessfaktor. SVTs samlede fagmiljø har gjennom sitt virke god oversikt over de fleste forskningsmiljøer ved UiB og bred kompetanse i grunnlagsproblemer og sentrale diskusjoner i mange fagfelt.

5. Studentevalueringer med faglig koordinators kommentarer

Det har blitt foretatt studentevalueringer til hvert emne. I tillegg har emnene vært avhengig av en kontinuerlig evaluering i form av muntlige tilbakemeldinger fra forelesere og studenter for å kalibrere undervisningsopplegget underveis. Den muntlige evaluering har hatt som formål å få til en mest mulig funksjonell organisering av seminarene. Det vil si, en pågående dialog om hva som fungerer og hva som ikke fungerer og målrettede tiltak for å utbedre mangler. Vi har også mottatt flere "spontane" henvendelser fra studenter som roser opplegget og gitt oss konstruktiv kritikk. Felles for tilbakemeldingene er at studentene ikke bare ønsker dannelsesemnene, men at de ønsker flere av dem og de ønsker flere undervisningsopplegg som bruker den pedagogiske modellen, som er utviklet for dannelsesemnene. I tråd med emnens overordnede filosofi, har studentene blitt oppfordret til å være kritiske til opplegget, slik at vi dermed kan forbedre det. Som med alle tilbakemeldinger og forslag om endringer, så er det likevel slik at det ofte er mange hensyn å ta, hvor noen også er motstridende. Dette viser igjen styrken av kritiske og konstruktive tilbakemeldinger i et tverrfaglig miljø, fordi det er alltid mange ting som faglig koordinator ikke har tenkt på, og ikke alle motstridende hensyn er nødvendigvis det i praksis.

I tillegg til den kontinuerlige, muntlige evalueringene, har blitt anvendt tre ulike evalueringsmetoder på "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn":

- Våren 2010 anvendte vi et mer kvantitativt spørreskjema rettet mot forelesningene og seminarenes innhold og pedagogikk
- Fra høsten 2010 har vi anvendt et mer kvalitativt spørreskjema hvor studentene har stått langt friere i tilbakemeldingene og hvor mer overordnede aspekter ble vektlagt

- Våren 2011 inviterte vi 6 tidligere studenter, som til sammen har deltatt på samtlige dannelsesemner, til å delta en fokusgruppe på Senter for vitenskapsteori. Hensikten med fokusgruppen var å evaluere, utdype og kvalitetssikre de to tidligere studentevalueringene.

I det følgende vil vi ikke presentere de ulike evalueringene for hvert enkelt dannelsesemne, men heller sammenfatte overordnede trekk ved tilbakemeldingen som studentene har gitt da dette er mer hensiktsmessig ift. formålet med den herværende evalueringsrapporten. Grunnen til at vi gikk bort i fra den kvantitative evalueringsmetoden våren 2010 var at vi ikke lærte så mye av om hva studentene tenkte eller hvordan vi kunne forbedre opplegget.

Den kvalitative evalueringsskjemaet hadde følgende design:

”VITXXX – evalueringsskjema

VITXXX er en del av et pilotprosjekt. Studentenes vurderinger, forslag og kommentarer vil bli tillagt stor vekt i veien videre. Vi er meget takknemlige for alle innspill!

1. Hvordan vil du beskrive ditt utbytte av å ha fulgt VITXXX?
2. Hva ved VITXXX (forelesninger, seminarer, pensum, opplegg, diskusjoner osv) har fungert godt?
3. Hva har fungert mindre godt?
4. Dersom VITXXX skal arrangeres igjen, hvordan kan det forbedres?
5. VITXXX er ett av flere emner som har et bestemt design – tverrfaglige forelesninger, stor vekt på tverrfaglig diskusjon, siktemål om kritisk diskusjon. Har denne designen fungert? Vil du foreslå mulige endringer?
6. Dersom man skulle tilby flere slike emner med andre tema, hvilke tema ville du foreslå?
7. Hvordan fikk du vite om VITXXX (brosjyrer, venner, etc) og hva motiverte deg til å begynne på emnet?
8. Andre forslag, innspill og kommentarer”

Evalueringen i fokusgruppen fungerte ved at faglig koordinator presenterte en samlet fremstilling av studentevalueringene til seks studenter og et utvalg ansatte i kollegiet ved SVT. Studentene ble bedt om å utdype evalueringene og fikk også oppfølgingsspørsmål fra SVT sine representanter.

På den positive siden trekker studentene fram det som er styrken, det de ser på som selve essensen til dannelsesemnene:

- *Dyktige forelesere*
- *Umulig eksamensoppgave*
- *Møte studenter fra andre fakulteter*
- *Tilbakemelding på skriftlig arbeid (fagfelleevaluering)*
- *Diskusjoner med forelesere og studenter*
- *Sette eget fag i en ny kontekst*
- *Et rom for prøving og feiling*
- *Symmetriprinsipp (dvs. at studentene, i likhet med foreleserne, kan være seg selv og jobbe med problemstillinger de selv brenner for – de kan velge å formulere alternative eksamensoppgaver selv)*
- *Skaper selvtillit*
- *Stille høye forventninger*

Det de synes har fungert mindre godt dreier seg således i hovedtrekk om å styrke aspekter ved denne essensen:

- Savner rød tråd i forelesninger og pensum
- Mer rotering av grupper (få flere impulser)
- Flere forelesninger og seminarer (mer tid)
- For lite struktur på seminarene
- Mer frie tøyler på seminarene
- For mye SVT
- Flere forelesninger fra ulike fakultet
- Tidspunkt (ikke lenger enn til 18:00)
- Bedre annonsering
- Lengre tid på oppgaveskriving
- Tilstedeværelse av forelesere
- Litt for lett å enes i gruppediskusjonene
- For sen tilgang på pensum

De foreslår også en rekke endringer/forbedringer:

- Studentevaluering av hverandres oppgaver
- Obligatorisk at alle har muntlig presentasjon i gruppene
- Mer gruppeveiledning
- Diskusjonsforum på Miside
- Sette enda større krav
- Skriftlig oppgave – skape flere kanaler for å publisere de skriftlige oppgavene.
- Studentene ønsker å lage en dannelseskonferanse

De argumenterer også for hvorfor dannelsesemnene bør fortsette:

- Refleksjonsrom
- "Det var derfor jeg begynte på universitetet."
- "Endelig fikk jeg en opplevelse av å studere på et universitet"
- "En A-ha opplevelse"
- Bygge ned fordommer mellom fagtradisjoner
- Refleksjon over eget fag
- Lære seg akademiske ferdigheter
- Debattere
- Skape forskningsideer
- "Årets akademiske begivenhet!"
- Motivere til de andre studiene
- "En arena hvor en får mulighet til å diskutere fagovergrepene problemstillinger – man lærer seg å se begrunnelse og behov for andre fagdisipliner."
- "Forskjellige faglige perspektiver setter studentene på prøve og får dem til å tenke i en annen kontekst
- "Vokse som menneske."
- Prekært behov: "Vi får ikke inn vitenskapsteori før doktorgradsstudiet, hvilket fører til fravær av intern fagkritikk og isolasjonisme."
- Breddeperspektiv: Tvunget breddeperspektiv er positivt
- Selvstendighet
- Toleranse
- Respekt – "Man lærer seg å se begrunnelse og behov for andre fagdisipliner."
- Refleksivitet i forhold til eget fag: "Lære faget, men ikke tenke over hvorfor"
- Pusterom

I fokusgruppen ble de seks studentene også utfordret på hva de tenkte om livet etter dannelsesemnene – virkninger på sikt:

- Bringe innsiktene og holdningene tilbake til sine egne fagområder
- Holdningsendring – forebygge fordommer
- Den kulturelle betydningen av dannelsesemnene på universitetet – så noen viktige frø.
- Spre dannelsesfokus videre

- Være med å skape hva Universitetet i Bergen bør være (basert på mangfold og forskjeller).
- Bygge nettverk
- Faglig innsikt i aktuelle emner
- "En ressurs på mange måter"

Faglig koordinator deler i all hovedsak tilbakemeldingene til studentene, og ser at de fleste kritiske og konstruktive momentene kan følges opp i videre utviklingsarbeid. Unntaket er sporadiske studentkommentarer om for mye frihet og lite struktur – den akademiske friheten er essensiell i det pedagogiske opplegget, og er også bredt verdsatt av de fleste studentene.

6. Administrativ organisering med SVTs kommentarer

Administrasjonen av "Sentrale spørsmål i forskning og samfunn" har ligget direkte under Studieadministrativ avdeling (SA). Dette har vært et poeng for å understreke emnenes tverrfaglige profil og ønsket om flerfakultær rekruttering. Imidlertid ble det raskt klart i løpet av planleggingsarbeidet i 2009 at en slik løsning ikke ville være fullgod med tanke på den daglige studieadministrative driften av emnene, siden SAs arbeidsoppgaver normalt har et mer overordnet perspektiv, og ikke befatter seg med enkeltemner og daglig administrasjon på emnenivå.

På denne bakgrunnen ble det laget en avtale (sak 09/11455, dokument 7, 25.11.09) om arbeidsfordeling med Det humanistiske fakultet. Notatet slår fast at følgende oppgaver skal utføres ved Det humanistiske fakultet:

- Formell godkjenning av emnenes faglige innhold
- Legge inn emnebeskrivelser i FS
- Definere undervisningsopptak i FS og foreta selve opptaket
- Gjennomføre eksamensarbeid

Følgende oppgaver skal ifølge det samme dokumentet utføres ved SA:

- Opprette emnene i FS
- Profilere og synliggjøre emnene, herunder
 - lage en brosjyre om emnene
 - informere om emnene via Mi side og på www.uib.no
 - annonsere/bekjentgjøre emnene gjennom eventuelle andre kanaler
- Timeplanlegge emnene

Denne løsningen har ikke fungert optimalt. Når dette er sagt, er det viktig å understreke at problemene ikke henger sammen med enkeltpersoner som innehar de aktuelle funksjonene ved SA og Det humanistiske fakultet. Problemet henger i større grad sammen med organisatoriske forhold, og at administrasjonen av disse emnene på grunn av deres tverrfaglige og flerfakultære egenart ikke lett kan strømlinjeformes.

Problemene som springer ut av organisatoriske forhold kan beskrives ved at verken SA eller sekretariatet ved Det humanistiske fakultet til daglig har ansvar for enkeltemner, og følgelig blir mange arbeidsoppgaver knyttet til VIT-emnene ikke enkle og dagligdagse, slik de ville ha vært ved enheter der man driver daglig studieadministrasjon på emnenivå. Den viktige eierskapsfølelsen forsvinner også, i og med at emnenes faglige ledelse er knyttet til SVT, og man mister de gode effektene av at faglig og administrativt ansatte har jevn kontakt.

I praksis har problemene gitt seg utslag i at mange nødvendige administrative arbeidsoppgaver bare har blitt utført ved at faglig ansvarlig ved SVT har tatt initiativ, da gjerne med korte frister fordi man i et sent øyeblikk har oppdaget at nødvendige administrative skritt ikke er tatt. Igjen vil vi gjenta at dette ikke handler om enkeltpersoner ved de aktuelle enhetene, og dessuten understreke at disse emnene skiller seg fra de fleste andre undervisningsemner på grunn av sin tverrfaglige og flerfakultære profil. Ikke minst er annonsering og rekruttering via de ofte fakultetsorganiserte kanalene en

utfordring. For eksempel er de webbaserte kanalene på studiesiden ved UiB ikke konstruert med tanke på tverrfakultær undervisning.

Sannsynligvis vil dannelsesemnene også i framtida by på administrative utfordringer. Spørsmålet er derfor på hvilken måte en kan minimere utfordringene. Vi har generelt tro på nærhet mellom administrativt og faglig ansatte i slike saker. Den eneste langsiktige løsningen som vil gi den studieadministrative kvalitet som her trengs, er avsetning av nødvendig studieadministrativ ressurs i SVTs og SKOKs fellesadministrasjon. Dette er ikke mulig uten tilføring av denne ressursen.

Inntil en slik løsning er på plass, vil vi anbefale at ansvaret for dannelsesemnene tydeliggjøres på personnivå ved at SVT får én kontaktperson, for eksempel ved SA, som har et overordnet ansvar for emnene, og - at denne personen faktisk har tid og kapasitet til å forvalte et slikt ansvar. Denne personen bør være en som har god oversikt over hele det studieadministrative feltet, enten det dreier seg om web-strukturer, FS-arbeid eller timeplanlegging. Vi kan ikke sterkt nok understreke at det er viktig for emnenes faglige vellykkethet at det studieadministrative apparatet fungerer.

7. Samlet konklusjon

Vi konkluderer med at pilotprosjektet har vært vellykket og bør gis en permanent videreføring.

Faglig og ikke minst studieadministrativt forbedringspotensial er identifisert og må gis kontinuerlig oppfølging. Den langsiktige løsningen på de administrative utfordringene, er en dedikert studieadministrativ ressurs ved faglig enhet.

18. august 2011

Jan Reinert Karlsen
Faglig koordinator pilotprosjektet

Matthias Kaiser
Senterleder SVT

(SVT takker professor Roger Strand for viktig bidrag i utarbeidelsen av dette dokumentet.)